

OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

OULUN YLIOPISTON KAUPPAKORKEAKOULU

Samu Wilhelmsson

**YHTEISEN VALUUTAN VAIKUTUKSET SUOMEN METSÄTEOLLISUUDEN
KANSAINVÄLISEEN KILPAILUKYKYYN**

Kandidaatintutkielma

Kauppätieteet

Toukokuu 2017

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	3
1.1	Tutkimuksen taustat ja tavoitteet.....	3
1.2	Suomen metsäteollisuus kansainvälisessä kaupassa	5
2	VALUUTAN ARVO JA KILPAILUKYKY	8
2.1	Valuuttakurssi	8
2.2	Valuutan arvon reagointi shokkeihin.....	10
2.3	Inflaation merkitys vientiteollisuudelle.....	11
3	VALUUTTOJEN RIIPPUVUUSSUHTEET ULKOMAANKAUPASSA ...	14
4	ITSENÄISEN RAHAPOLITIIKAN MENETYS	18
4.1	Kilpailukykyä devalvaatiolla.....	18
4.2	Välistä veto ja kannattavuus	20
5	EPÄVARMUUS ULKOMAANKAUPASSA	22
6	YHTEENVETO	25
	LÄHTEET	29

KUVIOT

Kuvio 1. Metsäteollisuustuotteiden tuotanto ja vienti vuonna 2016 (Metsäteollisuus ry 2017).	4
Kuvio 2. Kelluvan valuutan arvonmuutos	9
Kuvio 3. Metsäteollisuuden suurimmat vientimarkkinat 2016 (Metsäteollisuus ry 2017).	16
Kuvio 4. Hintavarmuuden ja hinnan epävarmuuden vaikutukset yrityksen voittoihin (Grauwe 2013: 58).	23

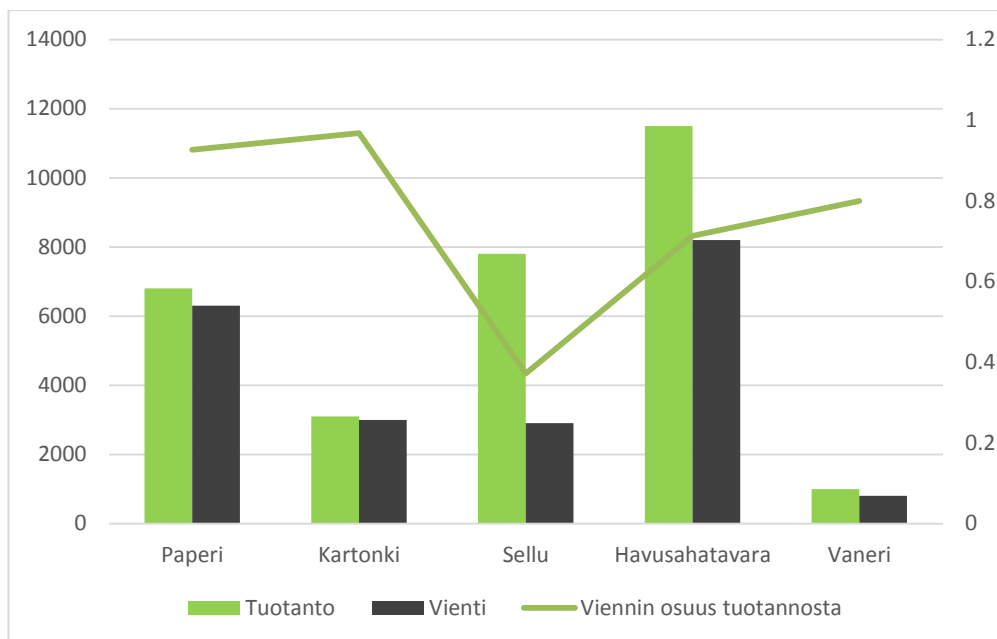
1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustat ja tavoitteet

Tämän tutkielman tarkoituksena on tutkia yhteisen valuutan vaikutuksia Suomen metsäteollisuuden kansainväliseen kilpailukykyyn. Tutkimuksessa käsitellään yhteisen valuutan ominaispiirteitä, sekä kotimaisen metsäteollisuuden ominaisuuksia ja rakennemuutoksia. Metsäteollisuus on pysynyt Suomen merkittävimpänä teollisuudenalana aina 1990-luvulle asti, jolloin elektroniikkateollisuuden radikaali kasvu muutti maan teollisuuden rakennetta. Suomalaiset metsäyhtiöt ovatkin nousseet muun muassa paperin ja paperituotteiden valmistuksen maailmankärkeen. (Heikkinen ym. 2009: 7.)

Tulli (2017) raportoi Suomen ulkomaankaupan kokonaisviennistä noin 37,5 % tapahtuneen Euroalueelle vuonna 2016. Tästä kokonaisviennistä puutavara, puutuotteet, sellutuotteet, paperi ja paperituotteet muodostivat yhdessä yli viidenneksen, 21,9 % kokonaisviennistä. Suuri osuus kertoo metsäteollisuuden olevan erittäin merkittävä tekijä Suomen ulkomaankaupassa.

Ulkomaankaupalla on suuri merkitys myös metsäteollisuudelle, sillä Metsäteollisuus ry:n ja Tullin tilastojen mukaan metsäteollisuuden tuotannosta keskimäärin puolet suuntautui vientimarkkinoille vuonna 2016. Alla olevan kuvion perusteella on myös havaittavissa, että sellua ja havusahatavaraa lukuun ottamatta lähes kaikki metsäteollisuuden tuotannosta viedään ulkomaille.

Kuvio 1. Metsäteollisuustuotteiden tuotanto ja vienti vuonna 2016 (mukaillen Metsäteollisuus ry 2017).

Metsäteollisuus on täten hyvin riippuvainen ulkomaankaupasta ja viennistä. Valuutta ja rahapolitiikka ovat vaikuttaneet merkittävästi suomalaiseen metsäteollisuuteen, ulkomaankauppaan ja talouskasvuun historian aikana. Jo 1960-luvulla toteutetun markan devalvaation aikana valuutan arvolla ajateltiin olevan merkittävä vaikutus Suomen vientiteollisuuteen. Metsä – ja metalliteollisuuteen haettiin rahapolitiikalla kasvua vientivetoiseen talouteen. (Suomen Pankki 2009.)

Tutkimuskysymykseni on:

”Kuinka yhteinen valuutta vaikuttaa kotimaisen metsäteollisuuden kansainväliseen kilpailukykyyn?”

Keskeisenä aineistona tutkimukseen toimivat valuuttakurssien ja makrotaloustieteen perusteet, valuuttaunionin teoria, sekä metsäteollisuuden merkitys suomalaisessa rahapolitiikassa. Aineistoa tutkimalla tarkoituksena on selvittää, mitkä ovat yhteisen valuutan vaikutukset vientiteollisuuteen, ja kuinka nämä vaikutukset voisivat vaikuttaa kotimaisen metsäteollisuuden kansainväliseen kilpailukykyyn.

Tutkimusta tehdessä huomattiin, että yhteisen valuutan vaikutukset Suomen metsäteollisuuden kansainväliseen kilpailukykyyn ovat valuutan arvon lisäksi inflaatio, maailman johtavimpien valuuttojen arvonmuutokset, valuuttaunionin yhteinen rahapolitiikka sekä valuutan arvoon liittyvän epävarmuuden väheneminen.

1.2 Suomen metsäteollisuus kansainvälisessä kaupassa

Markku Kuisman toimittamat teokset *Kriisi ja kumous: Metsäteollisuuden maa osa 5: Metsäteollisuus ja maailmantalouden murros 1973–2008* (2008) ja *Suuri suunnanmuutos: Suomen paperiteollisuuden tie Venäjältä maailmanmarkkinoille* (2009) sisältävät paljon tietoa ja tutkimuksia Suomen metsäteollisuudesta aina 1800-luvun lopulta vuoden 2008 finanssikriisiin saakka. Aineiston perusteella on todettavissa Suomen metsäteollisuuden olleen kautta historian vientivetoista, ja tämän vuoksi metsäteollisuus on vaikuttanut olennaisesti talouspoliittiseen päätöksentekoon Suomessa. Valuuttaan ja vientiteollisuuden kilpailukykyyn liittyvät kysymykset ovat olleet historian saatossa Suomessa voimakkaasti esillä, kun metsäteollisuus on pyrkinyt hyötymään vientiteollisuudelle otollisesta rahapolitiikasta. Muun muassa Jensen-Eriksen on tutkinut samaisissa teoksissa metsäteollisuuden kansainvälistymiseen, kasvuun ja kilpailukykyyn vaikuttaneita tekijöitä.

Valuuttojen väliset erot kansainvälisessä kaupassa ovat olleet aina läsnä Suomen metsäteollisuudessa. 1800-luvun loppupuolella Suomi oli hyvin riippuvainen idänkaupasta Venäjän kanssa, sillä yli 80 % prosenttia paperiteollisuuden viennistä kohdistui Venäjälle vuosina 1890–1913 (Gluschkoff 2009: 16). Vasta toisen maailmansodan jälkeen Suomen metsä- ja paperiteollisuus kansainvälistyi ja siirtyi idänkaupasta lähemmäs maailmanmarkkinoita. Toisen maailmansodan jälkeen Iso-Britannia oli saavuttanut erittäin vahvan aseman Suomen metsäteollisuuden yhtenä tärkeimmistä kauppakumppaneista. Sodan jäljiltä vienti Iso-Britanniaan korostui, kun Neuvostoliitto halusi sotakorvauksiaan lähinnä metalliteollisuuden tuotteista, ja kun vastaavasti kysyntä sahatavarasta ja selluloosasta kasvoi sodan voittajamaihin kuuluvassa Iso-Britanniassa. (Lehtola 2009: 271.)

Suomen metsäteollisuus on joutunut useiden poliittisten ja taloudellisten vaikutteiden pyörykseen ollessaan mukana ulkomaankaupassa. Suurvaltojen omat talouspoliittiset toimet ja valuuttojen arvonmuutokset ovat myös vaikuttaneet Suomen metsäteollisuuden kilpailukykyyn ja edellytyksiin menestyä maailmanmarkkinoilla. Tämä on vaatinut Suomen metsäteollisuudelta myös sopeutumiskykyä erinäisiä maailmanlaajuisia kriisejä ja shokkeja kohdattaessa. Esimerkkeinä Suomen metsäteollisuuteen voimakkaasti vaikuttaneista shokeista ovat olleet muun muassa 1970-luvun öljykriisi sekä Bretton Woods-valuuttajärjestelmän hajoaminen. (Jensen-Eriksen 2008: 43–44.)

Suomen metsäteollisuudelle ominaista historian aikana on ollut poliittinen vaikutusvalta. Suuren kokonsa vuoksi metsäteollisuus on kyennyt vaikuttamaan sekä talouspoliittiseen että rahapoliittiseen päätöksentekoon. Valuutan devalvointiin kannustaminen kilpailukyvyyn parantamiseksi sekä voimakas vastustus revalvaatiota kohtaan ovat olleet yleisiä poliittisia kädenvääntöjä Suomessa 1960–1980-luvuilla. (Hulkko 2008: 366.)

Suomi liittyi Euroopan unioniin vuonna 1995 ja otti käyttöönsä euron neljä vuotta myöhemmin vuonna 1999. Sitä ennen Suomella oli käytössä oma valuuttansa, Suomen markka. Konkreettisesti eurokolikot ja setelit saapuivat kiertoon vuonna 2002, mutta jo vuodesta 1999 lähtien Suomi oli osana rahaliittoa. (Euroopan komissio 2017.)

Siirryttyään yhteisen valuutan käyttöön vuonna 1999 rahaliiton koettiin tuovan toimialalle useita hyötyjä. Näihin asiantuntijoiden pohtimiin etuihin kuuluivat alhaisemmat kustannukset, valuuttariskin pienentyminen sekä suurempien markkinoiden avautuminen. Vahvasti jo EU-maihin etabloituneen metsäteollisuuden ei kuitenkaan uskottu saavuttavan suurta hyötyä suurempien markkinoiden avautumisesta rahaliittoon kuulumisen kautta. Siitä huolimatta Suomen metsäteollisuus oli vahvana lobbajana EMU-jäsenyyden puolesta, vaikka tämä merkitsikin itsenäisen rahapolitiikan menettämistä ja luopumista devalvaation käytöstä kilpailukyvyyn varoventtiilinä. (Hulkko 2009: 367–368.)

Vaikka Suomen metsäteollisuus on nyt integroitunut Euroopan unioniin ja yhteiseen valuuttaunioniin, tulevaisuuden kilpailukyky ja riskit ovat edelleen hämärän peitossa. Viimeaikaiset kriisit Euroopan unioissa kuten Kreikan velkakriisi ja Brexit ovat herättäneet ainakin tämän tutkimuksen tekijässä kysymyksiä valuuttaunionin kestävydestä ja pysyvyydestä. Samoin on huomioitava myös muiden valuttojen, kuten Ison-Britannian punnan, Ruotsin kruunun, Yhdysvaltojen dollarin ja Kiinan yuanin arvonmuutokset sekä niiden vaikutukset. Nämä muutokset voivat edelleen vaikuttaa voimakkaasti Suomen metsäteollisuuden kansainväliseen kilpailukykyyn, vaikkakin Euroopan talousalueelle vietäessä yhteinen valuutta olisikin käytössä.

2 VALUUTAN ARVO JA KILPAILUKYKY

2.1 Valuuttakurssi

Taloustieteiden oppikirjat kuten Matti Pohjolan *Taloustieteen oppikirja* (2013) ja Robert C. Feenstran sekä Alan M. Taylorin *International Economics* (2011) sisältävät makrotaloustieteen teorioiden peruspiirteitä. Molemmat teokset käsittelevät myös valuuttoja, valuuttakursseja sekä niiden teoriaa.

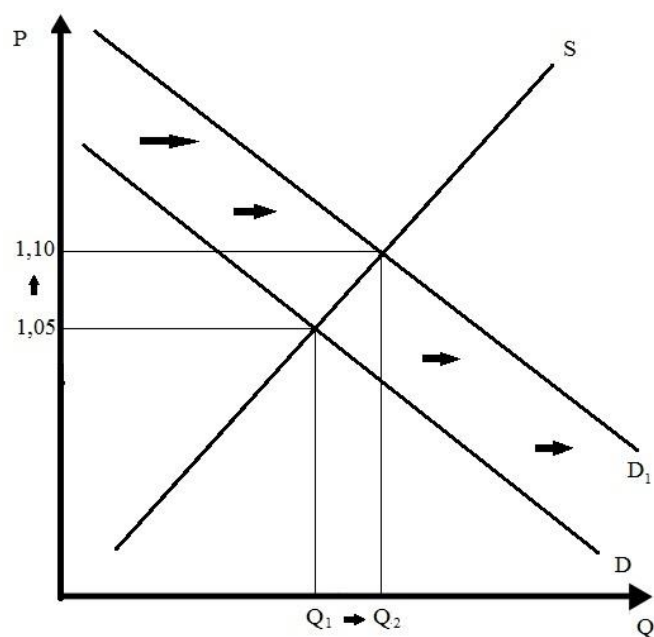
Valuuttakurssi määritellään valuutan arvona mitattuna toisen valuutan arvossa ja se voidaan esittää yhtälöllä (1) esimerkiksi euron ja dollarin avulla:

$$E_{\text{€}/\$} = \frac{1}{E_{\text{\$/€}}} \quad (1)$$

$E_{\text{€}/\$}$ ilmaisee euron arvon dollareissa ja $E_{\text{\$/€}}$ dollarin arvon euroissa. Kuten kaavasta on tulkittavissa, valuuttojen arvot ovat kääntäen verrannollisia keskenään ja muodostavat täten valuuttakurssin. Valuuttojen välillä vallitsee riippuvuussuhde, joka aiheuttaa toisen valuutan yhtä suuren arvonmuutoksen toisen valuutan arvon muuttuessa. (Feenstra & Taylor 2011: 436–438.)

Valuuttakurssi voi olla kiinteä tai kelluva. Kiinteässä valuuttakurssissa keskuspankki on kiinnittänyt valuutan arvon esimerkiksi toisen valuutan arvoon. Kelluvan valuutan tapauksessa sen sijaan valuutan arvo määräytyy puhtaasti valuutan kysynnän ja tarjonnan perusteella valuuttamarkkinoilla. (Feenstra & Taylor 2011: 443–444.) Tutkimuksessa keskitytään kelluvan yhteisen valuutan vaikutuksiin, sillä nykyään Suomen käytössä oleva euro on kelluva valuutta.

Valuuttojen arvoista puhuttaessa valuutan vahvistuminen eli revalvaatio ja heikkeneminen eli devalvaatio toista valuuttaa vastaan ovat yleisiä käsitteitä. Mikäli esimerkiksi euro vahvistuu dollaria vastaan, yhden euron ostamiseen valuuttamarkkinoilla vaaditaan enemmän dollareita. Vastaavasti euron heikentyessä dollaria vastaan, yhden dollarin ostamiseen valuuttamarkkinoilta vaaditaan aikaisempaa vähemmän euroja. (Feenstra & Taylor 2011: 438–440.)

Kuvio 2. Kelluvan valuutan arvonmuutos.

Yllä oleva kuvio havainnollistaa kelluvan valuutan arvonmuutosta. Pystyakselillä oleva P havainnollistaa valuutan arvoa toisessa valuutassa, ja vaak akselin Q havainnollistaa valuutan määrää kansainvälisillä valuuttamarkkinoilla. Oletetaan että valuutan tarjonta S valuuttamarkkinoilla ei muutu. Kun valuutan kysyntä valuuttamarkkinoilla kasvaa, valuutan kysyntäkäyrä D siirtyy oikealle luoden uuden kysyntäkäyrän D_1 . Samalla valuutan arvo nousee arvosta 1,05 uuteen arvoon 1,10 ja täten vahvistuu toista valuuttaa vastaan. Samalla valuutan määrää valuuttamarkkinoilla kasvaa määrästä Q_1 määrään Q_2 .

Valuutan arvon vahvistuminen ja vastaavasti myös heikkeneminen vaikuttavat tuotteiden hintatasoon ja kilpailukykyyn ulkomaankaupassa. Valuutan arvon heiketessä kotimaisien tuotteiden hinta ulkomaan valuutassa laskee ja vientituotteiden kansainvälinen kilpailukyky vahvistuu. Vastaavasti valuutan arvon vahvistuessa kotimaisten tuotteiden hinta ulkomaan valuutassa nousee ja heikentää vientituotteiden kilpailukykyä.

Valuutan arvoon, kysyntään ja tarjontaan on mahdollista vaikuttaa rahapolitiikalla. Ohjaukorkoiaan alentamalla keskuspankki voi vaikuttaa valuutan kysyntään valuuttamarkkinoilla. Mikäli esimerkiksi euroalueen korot alenevat alhaisemmiksi

kuin Yhdysvaltojen yleinen korkotaso, ulkomaalaiset sijoittajat siirtävät sijoituksiaan eurooppalaisista obligaatioista amerikkalaisiin saadakseen korkosijoituksilleen parempaa tuottoa. Tämä aiheuttaa euron kysynnän vähenemisen valuuttamarkkinoilla ja johtaa euron arvon heikkenemiseen. (Pohjola 2013: 230.)

Yhtenäinen rahapolitiikka asettaa valuuttaunionin jäsenmaat riippuvaiseksi yhteisestä rahapolitiikasta, eikä esimerkiksi Suomen ole mahdollista vaikuttaa oman valuuttansa arvoon. Yhteistä valuuttaa käytettäessä euroalueella rahapolitiikasta ja valuutan arvosta huolehtii Euroopan keskuspankki, joka on kertonut rahapolitiikansa keskeisimmiksi tavoitteiksi hintavakauden ylläpidon ja inflaation hallinnan valuuttaunionin alueella. (Euroopan unioni 2017.)

2.2 Valuutan arvon reagointi shokkeihin

Yhteisen valuutan mukanaan tuomista rajoitteista ja riskeistä eniten huomiota osakseen ovat saaneet epäsymmetristen häiriöiden vaikutukset valuutan arvoon. Epäsymmetrisillä häiriöillä tarkoitetaan suhdannehäiriöiden ja kokonaiskysynnässä tapahtuvien muutoksien epätasaista jakautumista jäsenmaiden välillä. (Pohjola 2013: 238.) Nämä häiriöt ja shokit vaikuttavat eri tavoin eri toimialoihin eri maissa. Luopuessa itsenäisestä rahapolitiikasta, kyky sopeutua erinäisiin shokkeihin rahapoliittisin keinoin tulee entistä haasteellisemmaksi.

Jos esimerkiksi suomalaisten paperituotteiden kysyntä heikkenee jostain odottamattomasta syystä, kokonaiskysyntä Suomessa laskee ja Suomen metsäteollisuus joutuu laskusuhdanteeseen. Vertailukohdaksi voidaan ottaa esimerkiksi Saksan talous, jonka talouden kokonaiskysyntä pysyisi ennallaan suomalaisten paperituotteiden heikentyneestä kysynnästä huolimatta. Tällöin euroalueella on epäsymmetrinen kysyntähäiriö.

Mikäli molemmilla mailla, sekä Suomella että Saksalla olisi käytössä omat valuutat, kokonaiskysynnän ja viennin heikkeneminen Suomessa aiheuttaisi valuutan kysynnän heikkenemisen ja arvon alenemisen. Valuuttakurssin heikkeneminen laskisi suomalaisten paperituotteiden hintoja maailmanmarkkinoilla ja parantaisi

metsäteollisuuden kansainvälistä kilpailukykyä, minkä vuoksi metsäteollisuuden kokema laskusuhdanne jäisi lyhytaikaiseksi.

Jos yhteinen valuutta on käytössä, valuutan ulkoinen arvo ei välttämättä reagoi yksittäisen maan taloustilanteeseen. Ottaen huomioon Suomen talouden olevan Maailmanpankin vuoden 2016 tilastojen mukaan euroalueella suhteellisen pieni verrattuna esimerkiksi Saksaan, Suomen metsäteollisuuden kokemien vientivaikeuksien vaikutukset ovat suhteellisen pieniä euroon. Tämän vuoksi epäsymmetrisiä häiriöitä kohdattaessa, yhteinen valuutta voi olla rajoite Suomen metsäteollisuuden kansainväliselle kilpailukyvyille.

2.3 Inflaation merkitys vientiteollisuudelle

Maiden välinen valuuttakurssi vaikuttaa tapaan, jolla nämä maat käyvät ulkomaan kauppaa. Kun ulkomaankaupan osapuolet käyttävät eri valuuttoja, valuuttakurssi ja valuuttojen arvot vaikuttavat maahan tuotavien raaka-aineiden hintaan ja kustannuksiin. Mikäli euro sattuisi esimerkiksi vahvistumaan Yhdysvaltain dollaria vastaan, kyseinen revalvaatio tekisi Yhdysvalloista tuotavista tuotteista suhteellisesti halvempia euroalueella, mikä laskisi osaltaan euroalueen hintatasoa. Samalla myös euromääräiset euroalueelta Yhdysvaltoihin vietävät tuotteet tulisivat Yhdysvalloissa suhteellisesti kalliimmiksi, mikä nostaa täten yleistä hintatasoa Yhdysvalloissa. (Taylor 2000.) Vastaavasti valuutan arvon aleneminen tekisi euromääräisistä Yhdysvaltoihin vietävistä tuotteista suhteellisesti halvempia ja euroalueelle tuotavista dollarimääräisistä tuotteista ja raaka-aineista suhteellisesti kalliimpia euroalueelle.

Valuutta on täten hyvin läheinen inflaation, eli yleisen hintatason kohoamisen kanssa. Valuutan korkea arvo hillitsee inflaatiopainetta, kun maahan tuotavien hyödykkeiden hintataso laskee. Esimerkiksi toisen valuutan alueelta tuotavien raaka-aineiden hintojen lasku laskee raaka-aineita käyttävien yritysten kustannuksia, mikä voi johtaa kuluttajahintojen laskuun. Samoin alhainen valuutan arvo tekee toisen valuutan alueelta tuotavien raaka-aineiden ja tuotteiden hinnasta suhteellisesti kalliimpia, mikä voi olla osaltaan nostamassa yleistä hintatasoa ja aiheuttaa kustannusinflaatiota, jossa yritykset joutuvat nostamaan tarjoamiensa tuotteiden ja palveluiden hintoja nousseiden tuotantokustannusten vuoksi. (Taylor 2000.)

Inflaatio itsessään luo taloudellisia paineita rahapolitiikan käyttöön ja valuutan revalvointiin. 1970-luvulla öljykriisin puhjetessa inflaatiosta koitui Suomelle kansantaloudellinen ongelma. Suomessa kuluttajahinnat nousivat vuonna 1973 peräti 16 prosenttia ja Suomen vaihtotaseen vaje vajosi ennätysellisen alhaiseksi. Inflaation kiihtyessä ja vajeen lisääntyessä Suomen hallituksen oli tehtävä toimenpiteitä saadakseen tilanne hallintaan. Vientiin keskittynyt kotimainen metsäteollisuus vastusti aikanaan erittäin äänekkäästi markan revalvoimista, sillä se olisi johtanut vientituotteiden hintojen nousuun ja kilpailukyvyn heikentymiseen. (Jensen-Eriksen 2008: 45.)

Valuutan arvo ei ainoastaan vaikuta inflaatioon, vaan myös inflaatio vaikuttaa valuutan arvoon. Mikäli esimerkiksi euroalueen inflaatio on Yhdysvaltojen inflaatiota alhaisempi, eurooppalaiset tuotteet muuttuvat suhteessa yhdysvaltalaisia tuotteita halvemmiksi. Tämä sen sijaan lisää kysyntää suhteellisesti halvemmille euromääräisille tuotteille, mikä kasvattaa euron kysyntää valuuttamarkkinoilla vaikuttaen valuutan arvoon. (Feenstra & Taylor 2011: 490–492.)

Euroalueen yhteinen rahapolitiikka asettaa Suomen vientiin keskittyneen metsäteollisuuden riippuvaiseksi Euroopan keskuspankin harjoittamasta rahapolitiikasta ja samalla myös euroalueen inflaatiosta. Jos Euroopan keskuspankki näkee parhaakseen hillitä yleisen keskimääräisen hintatason nousua euroalueella, koronnosto ja siitä aiheutuva valuutan revalvaatio voivat olla mahdollisia. Tässä tapauksessa Suomen vientiin keskittyneen metsäteollisuuden kansainvälinen kilpailukyky voisi heiketä, vaikka inflaatio Suomessa olisikin euroalueen keskiarvoa alemmalla tasolla.

Jos euroalueen alhainen inflaatio pitää valuutan arvoa korkeana valuutan korkean kysynnän vuoksi, Suomen metsäteollisuus voisi kärsiä yhteisestä valuutasta. Mikäli Suomen inflaatio on euroalueen keskiarvoa korkeammalla tasolla, Suomen metsäteollisuus ei pääse hyötymään korkean hintatason aiheuttamasta valuutan arvon heikkenemisestä. Tällaisessa tapauksessa kotimainen metsäteollisuus voisi hyötyä itsenäisestä valuutasta, jonka arvoa olisi mahdollista säädellä itsenäisesti oman keskuspankin toimesta talouden kehityksen mukaan.

Euroopan keskuspankin tavoittelema inflaatiotaso vaikuttaa täten Suomen metsäteollisuuteen. Mikäli Euroopan keskuspankin rahapoliittiset toimet ovat yhtäläisiä Suomessa tarvittavien rahapoliittisten toimien kanssa, vaikutukset Suomen metsäteollisuuden kansainväliseen kilpailukykyyn voivat olla vähäiset. Inflaatio ja sen asettamat paineet rahapolitiikalle ja valuutan arvonmuutoksille ovat samanlaiset, mikäli inflaatio on yhtä suuri ja keskuspankkien inflaatiotavoitteet ovat identtiset.

3 VALUUTTOJEN RIIPPUVUUSSUHTEET ULKOMAANKAUPASSA

Suomen metsäteollisuuden kansainvälinen kilpailukyky riippuu myös ulkopuolisten valuuttojen arvosta. Valuuttakurssin määritelmästä on pääteltävissä, että arvioitaessa valuutan vaikutuksia Suomen metsäteollisuuteen on otettava huomioon myös Suomen metsäteollisuuden kanssa ulkomaankauppaa käyvien maiden rahapolitiikka ja valuuttojen arvonmuutokset.

1950-luvulla pääosa Suomen metsäteollisuuden viennistä ja ulkomaankaupasta suuntautui Iso-Britanniaan. Tänä aikana eurooppalaisia valuuttoja leimasi yliarvostus Yhdysvaltojen dollaria kohtaan, mikä pakotti myös Englannin Pankin devalvoimaan puntaa ulkomaankaupan liberalisoimiseksi. Samalla dollarin kallistuessa Pohjois-Amerikan dollarimääräiset paperituotteet muuttuivat Iso-Britannialle suhteellisesti kalliimmiksi. Tämä teki suomalaisista paperituotteista edullisemman vaihtoehdon briteille, mikä tehostikin Suomen metsäteollisuuden vientiä Iso-Britanniaan. (Lehto 2009: 277.)

Samoin myös 1950-luvun loppupuolella Iso-Britannian harjoittama ns. vahvan punnan politiikka paransi entisestään suomalaisten paperituotteiden kysyntää ja kilpailukykyä Iso-Britanniassa. Iso-Britannian punnan vahvistuminen muita valuuttoja vastaan heikensi Iso-Britannian vientiteollisuuden kansainvälistä kilpailukykyä, mutta samalla teki Iso-Britanniaan tuotavien tuotteiden hinnoista suhteellisesti alhaisempia. Suomalaisten paperituotteiden kysyntä ja kilpailukyky Iso-Britanniassa vahvistuivat vahvemman punnan myötä, kun Iso-Britannia pystyi vahvan valuuttansa avulla ostamaan enemmän markkamääräisiä paperituotteita Suomesta (Lehtola 2009: 282.)

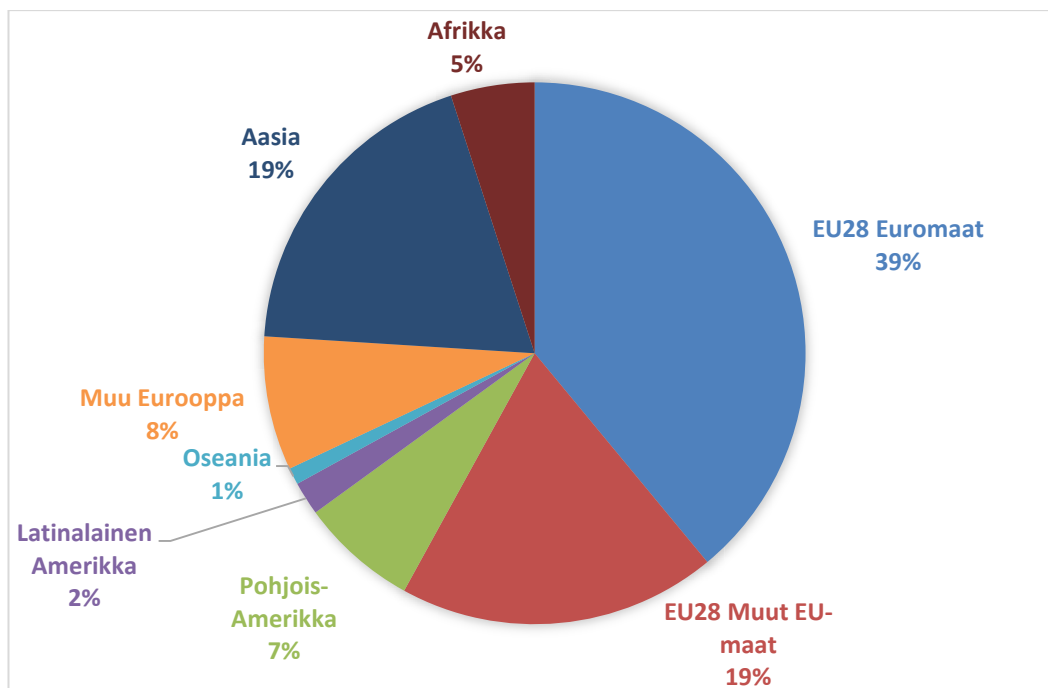
Muiden maiden rahapoliittisten toimista voi olla myös vientiteollisuuden kilpailukykyä heikentäviä vaikutuksia. Esimerkiksi Ruotsissa 1980-luvun alkupuolella Ruotsin kruunu päätettiin devalvoida yli 16 prosentilla. Suomen metsäteollisuus oli asiasta erityisen huolissaan, sillä jo valmiiksi kilpailukykyiset ruotsalaiset metsä – ja paperituotteet kasvattivat kansainvälistä kilpailukykyä edelleen, mikä puolestaan aiheutti Suomen metsäteollisuudelle ongelmia kilpailla

erittäin edullisten ja kilpailukykyisten ruotsalaisten tuotteiden kanssa. (Jensen-Eriksen 2008: 103.)

Myös vuonna 1973 noususuhdanteen aiheuttama Suomen markan arvonnousu kansainvälisillä valuuttamarkkinoilla yhdistettynä dollarin devalvaatioon oli erittäin haitallista Suomen metsäteollisuudelle. Dollarin heikentyminen vastasi Suomen metsäteollisuudelle 12-13 prosentin hinnanalennusta, joka teki esimerkiksi suomalaisen sanomalehtipaperin viennin Pohjois-Amerikkaa täysin kannattamattomaksi. (Jensen-Eriksen 2008: 44.)

Esimerkkitapaukset historiasta osoittavat selkeästi sen, kuinka Suomen vientiteollisuuden kilpailukyky ei ole ollut täysin kotimaisen rahapolitiikan vaikutuspiirissä. Myös vientiteollisuuden kumppaneiden ja keskeisten sidosryhmien käyttämien valuuttojen arvonneutokset voivat vaikuttaa merkittävästi Suomen vientiteollisuuden kilpailukykyyn.

Valuuttaunionin alueella tapahtuva kaupankäynti ei kuitenkaan anna kauppakumppaneille mahdollisuuksia vaikuttaa alueellisen kilpailun tasapainoon. Yhteisen valuutan jäsenmaat eivät voi omalla rahapolitiikallaan vaikuttaa vienti – ja tuontituotteidensa hintatasoon ja kilpailukykyyn, sillä maat ovat luopuneet itsenäisestä rahapolitiikastaan. Tämä tuo hintavarmuuden esimerkiksi myös euroalueelle. Suomen metsäteollisuuden tapauksessa tilanne on merkittävä, sillä alla olevista tilastoista vuodelta 2016 voidaan todeta esimerkiksi vuonna 39 % metsäteollisuuden viennistä suuntautuneen euroalueelle. Iso-Britannian osuus viennistä oli 8,4 %, Kiinan 7,3 % ja Yhdysvaltojen osuus oli 6,6 % (Metsäteollisuus ry 2017).

Kuvio 3. Metsäteollisuuden suurimmat vientimarkkinat 2016 (mukaillen Metsäteollisuus ry 2017).

Suomen metsäteollisuus on riippuvainen myös euroalueen ulkopuolella tapahtuvien valuuttojen arvonmuutoksista, mutta silti euroalueelle suuntautuvan ulkomaan kaupan volyymin johtuen on relevanttia todeta yhteisen valuutan tuovan suojaa muiden maiden rahapoliittisia toimia vastaan.

Iso-Britanniassa, Kiinassa ja Yhdysvalloissa tapahtuvien rahapoliittisten toimien vaikutukset on edelleen huomioitava pohtiessa Suomen metsäteollisuuden kansainvälistä kilpailukykyä. Dollaririskin onkin arvioitu olevan edelleen metsäteollisuuden suurin heikkous eurojäsenyydestä huolimatta (Hulkko 2008: 369). Tiettyjen pessimististen skenaarioiden toteutuessa euroalueella huoli metsäteollisuuden kilpailuvyydestä heräisi jälleen. Tutkimusten mukaan dollari olisi edelleen metsäteollisuuden tuotteiden keskeinen hinnoitteluvaihtoehto ja suurimmat Suomen metsäteollisuuden kilpailijat tulivat edelleen Yhdysvalloista. Yhdysvaltain dollarin arvon äkillinen muutos vaikuttaisi automaattisesti euron arvoon, mikä vaikuttaisi olennaisesti metsäteollisuuden kansainväliseen kilpailukykyyn. Yhteisen valuutan vallitessa, metsäteollisuudella ei se sijaan olisi mahdollisuutta vaikuttaa valuuttansa arvoon yhtä voimakkaasti mitä itsenäisen rahapolitiikan vallitessa.

Vaikka valuuttaunioniin kuuluminen tuo suhteellista suojaa ja varmuutta ulkomaan kauppaan Suomen metsäteollisuudelle, valuuttaunioniin kuulumattomien maiden rahapoliittiset toimet ja valuuttojen arvonmuutokset voivat olla edelleen erittäin merkittäviä. Koska euroalueen ulkopuoliset kauppakumppanit muodostavat tilastojen mukaan edelleen yli 60 % osuuden ulkomaankaupasta, muiden maiden valuuttojen arvonmuutokset ovat edelleen keskeisessä roolissa yhteisestä valuutasta huolimatta.

4 ITSENÄISEN RAHAPOLITIIKAN MENETYS

4.1 Kilpailukykyä devalvaatiolla

Yksi keskeinen yhteiseen valuuttaan liittymisen rajoite on itsenäisen rahapolitiikan menetys. Mundell (1961) esitteli optimaalisen valuutta-alueen teoriassaan itsenäisen rahapolitiikan olevan valuuttaunionin kustannus. Yhteiseen valuuttaan liityttäessä ja itsenäisestä rahapolitiikasta luovuttaessa, valtio menettää sopeutumiskykyään sopeutua erinäisiin asymmetrisiin shokkeihin.

Metsäteollisuus asettuu alttiiksi metsäteollisuudessa käytettävien raaka-aineiden ja valmistettujen tuotteiden globaaleille hintavaihteluille. Ilman Suomen itsenäistä rahapolitiikkaa ja kykyä säädellä omaa valuuttaa, Suomen metsäteollisuus voi menettää kilpailukykyään euron vahvistuessa.

Vapaasti kysynnän ja tarjonnan perusteella kelluva valuutta on ennen kaikkea tehokas rahapoliittinen väline. Kuten toisessa luvussa esiteltiin, ekspansiivisella rahapolitiikalla on mahdollista heikentää kotimaan valuutan arvoa korkotasoa laskemalla. Devalvaatio lisää vientiä ja edistää kotimaisen vientiteollisuuden kansainvälistä kilpailukykyä. Valuuttaunionin jäsenmaalla ei ole mahdollista säädellä valuuttakurssiaan edistääkseen vientiteollisuuden kilpailukykyä, kun itsenäinen rahapolitiikka on menetetty. Tällöin myös Suomen metsäteollisuuden kilpailukyky on Euroopan keskuspankin harjoittamasta rahapolitiikasta riippuvainen.

Valuutan devalvoimisen hyödyt vientiteollisuuteen ja talouskasvuun huomattiin Suomessa jo 1960-luvulla. Suurella devalvaatiolla vuonna 1967 haluttiin nimenomaan luoda vientimahdollisuuksia uusille tuotteille kuten metalli -ja paperituotteille. Kasvavan vientiteollisuuden tuottamista tuloista ajateltiin olevan hyötyä koko kansantaloudelle ja siksi devalvaatio toteutettiin. Kun talouspolitiikka keskittyi vientiteollisuuden kilpailukykyyn parantamiseen, metsäteollisuuden kilpailukyky parani. (Suomen Pankki 2009.)

Kun 1970-luvun ja 1980-luvun taitteessa Suomen metsäteollisuus pyrki aggressiivisesti vaikuttamaan vaikutusvallallaan rahapolitiikkaan,

valuuttakurssipolitiikasta tuli tempoilevaa. Tämä asetti valuutan arvon heilumaan ja vaihtelevaan suurissakin määrin, kun kansainvälisten suhdanteiden vaihteluihin lisättiin poliittinen valuutan revalvaatio-devalvaatiosykli. (Jensen-Eriksen 2008: 100.)

Vaikka itsenäinen rahapolitiikka tuo suhdannepoliittista pelivaraa, 1970-1980 luvulla tilanne olisi voinut olla Suomessa toinen, mikäli käytössä olisi ollut yhteinen, kotimaan poliittisen vaikutusvallan ulkopuolella oleva valuutta. Yhteisen valuutan vallitessa metsäteollisuudella ei olisi ollut poliittista vaikutusvaltaa valuutan arvoon eikä rahapolitiikka olisi ollut tempoilevaa.

Markka valuuttana ei täten ollut itsenäisestä rahapolitiikasta huolimatta erityisen vakaa. Suomen metsäteollisuus kokonsa puolesta oli hyvin vaikutusvaltainen talouspoliittisesti ja on ajan saatossa pyrkinyt edistämään devalvaatiota kilpailukykyä parantamiseksi ja estämään valuutan revalvaatiot estääkseen kansainvälisen kilpailukykyyn heikentymisen (Jensen-Eriksen 2008: 98–103).

Yksittäisen toimialan mahdollisuus ja vaikutusvalta rahapolitiikkaan ja valuutan arvoon voivat tehdä rahapolitiikasta ja valuuttakurssien muutoksista tempoilevaa. Mikäli valuuttakurssi ei ole vakaa, olot ulkomaan kaupan kasvulle ja kansainvälisen työnjaon syventymiselle eivät ole otolliset (Pohjola 2013: 233–236). Vakaalla valuuttakurssilla saavutetaan useita hyötyjä, kuten vähentynyt epävarmuus markkinoilla ja kyky varautua hyvin tulevaisuuteen, kun valuutan arvo on ennustettavissa.

Euroopan keskuspankin rahapolitiikka kattaa koko euroalueen ja jäsenmaat, jotka ovat ottaneet euron käyttöönsä. Tämä tarkoittaa käytännössä Euroopan keskuspankki pyrkivän ajamaan koko euroalueen yhteisiä etuja rahapolitiikallaan ja vaikuttaessaan euroalueen valuuttakurssiin. Tällöin kyseessä ovat paljon suuremmat kokonaisuudet kuin yksittäisen valtion teollisuudenalan kilpailukykyyn tukeminen. Yhteinen rahapolitiikka ei reagoi yksittäisessä taloudessa tapahtuviin häiriöihin, vaan rahapolitiikalla pyritään reagoimaan ainoastaan yleisiin euroalueen taloudessa tapahtuviin häiriöihin.

Korhonen (1997) on tutkinut Euroopan keskuspankin harjoittaman rahapolitiikan vaikutuksia Suomen metsäteollisuuteen. Korhosen mukaan Suomen metsäteollisuus tulisi kuitenkin hyötymään Euroopan keskuspankin harjoittamasta rahapolitiikasta, jonka tavoitteena olevat alhainen korkotaso ja alhainen inflaatio euroalueella ovat investoinneille suotuisia. Samoissa tutkimuksissa on myös havaittu, ettei Suomen markan arvo ole liikkunut kilpailukykyä edistävin vaatimuksin historian aikana. Tämä voi kertoa itsenäisen rahapolitiikan epäonnistumisesta kilpailukyvyn parantamisessa.

Itsenäisen rahapolitiikan menetys voidaan arvioida olevan Suomen metsäteollisuudelle rajoite. Historia todistaa Suomen metsäteollisuus olleen usein halukas käyttämään valuutan arvonmuutoksia oman kansainvälisen kilpailukykyensä parantamiseen. Kun itsenäistä rahapolitiikkaa ei ole, metsäteollisuus ei voi vaikuttaa kilpailukykyensä yhtä laajin menetelmin mitä Suomen markan vallitessa. Toisaalta mikäli itsenäisellä rahapolitiikalla ei onnistuta kasvattamaan kilpailukykyä, yhteisen rahapolitiikan ajamat tavoitteet voivat olla metsäteollisuudelle myös hyödyksi.

4.2 Välistä veto ja kannattavuus

Tilastojen mukaan metsäteollisuus on ollut Helsingin pörssin ylivoimainen alisuorittaja 2000-luvulla. Esimerkiksi vuoden 2008 alussa Stora Enson ja UPM:n osakekurssit olivat alempana kuin vuonna 2003, ja M-real osakkeen hinta oli laskenut alle puoleen vertailuajankohtaan nähden. Sen sijaan Helsingin pörssin 25 eniten vaihdetuimman osakkeiden kurssit olivat keskimäärin kaksinkertaistuneet vuoteen 2003 verrattuna. Pörssikurssien tason on arvioitu johtuvan toimialan kannattavuuden heikkenemisestä yhtiöiden omistuspohjan ja epäonnistuneen omistajaohjauksen vuoksi. (Hulkko 2008: 357–362).

Historia kertoo Suomen metsäteollisuuden voineen käyttää rahapoliittista painostusta valuutan devalvointiin ja kansainvälisen kilpailukyvyn parantamiseen. Kuitenkin 2000-luvulla, jolloin itsenäistä rahapolitiikkaa ei ole ollut mahdollista käyttää, herääkin kysymys siitä, onko devalvaation käyttö kilpailukyvyn edistäjänä heikentänyt yritysten liiketoiminnan kannattavuutta innovointien määrää ja laatua vähentämällä. Onko metsäteollisuudella ollut tarvetta innovoida ja hakea

toiminnassaan tehokkuutta, kun tilanteen sattuessa metsäteollisuuden on ollut mahdollista turvautua devalvaation?

Välistävetö (*rent-seeking*) on taloustieteessä käytetty termi, joka kuvaa niin sanottua ”tuottamatonta yrittäjyyttä”. Välistävetö tarkoittaa tuottojen mahdollistamiseen ja kasvattamiseen muiden kuin tuotannollisten keinojen avulla, esimerkiksi veronkierron tai hallinnon lobbaamisen avulla. Tällaisella toiminnalla on havaittu olevan suuria merkityksiä innovointien määrään ja talouskasvuun (Baumol 1990).

Mikäli myös Suomen metsäteollisuus on pyrkinyt toiminnallaan vaikuttamaan poliittiseen päätöksentekoon ja pyrkinyt lobbaamaan hallintoa devalvoimaan valuuttaa oman kansainvälisen kilpailukykyä edistämiseksi, tämän perusteella voidaan arvioida Suomen metsäteollisuuden olevan kenties yksi esimerkki välistävedosta.

Kyky vaikuttaa valuuttaan on voinut vähentää Suomen metsäteollisuuden tarvetta innovaatioihin ja tuotannollisten kasvutekijöiden parantamiseen. Itsenäisen rahapolitiikan poistuessa, voidaan argumentoida Suomen metsäteollisuuden panostavan yhteisen valuutan vallitessa enemmän kilpailukykyä kasvattamiseen innovaatioiden ja tuottavuuden parantamisen avulla.

Teorialle on kuitenkin useita rajoitteita. Aineistoa Suomen metsäteollisuuden innovoinneista ja tuotannollisten faktoreiden kehityksistä markan sekä euron aikana on huonosti saatavilla. Samoin välistävetö itsessään on vaikeasti mitattavissa oleva suure. Teorian mukaan on kuitenkin mahdollista, että Suomen metsäteollisuus tuotannoltaan on voinut olla suhteellisen epätehokas historiansa aikana, kun kilpailukykyyn kohentaminen on tapahtunut tavoilla jotka vastaavat välistävetöä. Itsenäisen rahapolitiikan menetys voi täten kannustaa metsäyhtiöitä parantamaan kansainvälistä kilpailukykyään parantamalla kannattavuuttaan ja tehokkuuttaan innovaatioiden voimin.

5 EPÄVARMUUS ULKOMAANKAUPASSA

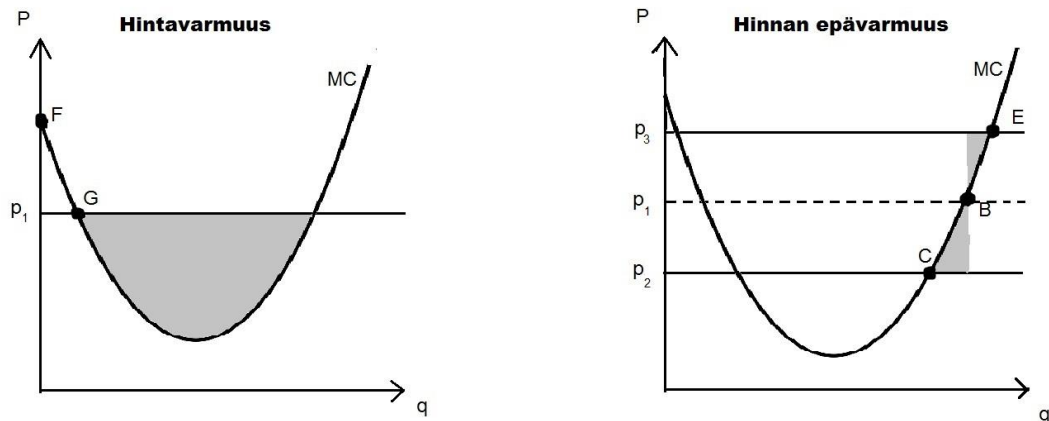
Yhteistä valuuttaa käytettäessä kaupankäyntiin ja investointeihin liittyvät valuuttakurssien epävarmuudet vähenevät. Samoin myös valuuttojen väliset transaktiokustannukset eliminoituvat yhteistä valuuttaa käytettäessä. Taloudet ja yritykset eivät joudu vaihtamaan valuuttaansa eri valuutoiksi ja maksamaan vaihdosta aiheutuvia transaktiokustannuksia. (Grauwe 2013: 57–65.) Vientiin ja ulkomaan kauppaan vahvasti orientoitunut Suomen metsäteollisuus voisi hyötyä ennakoitavasta valuuttakurssista käydessään kauppaa valuuttaunionin alueella yhteisellä valuutalla.

Korhonen (1997) on tutkinut myös yhteisen valuutan vakauden tuomia etuja Suomen metsäteollisuudelle. Korhosen mukaan metsäteollisuus tulee tarvitsemaan tulevaisuudessa yhä enemmän investointeja, joten teollisuus tulee hyötymään yhteisen valuutan tuomasta vakaasta toimintaympäristöstä. Kalliit investoinnit olisivat riskisempiä, kun käytössä olisi vapaasti kelluva, tempoilevaan rahapolitiikkaan altis markka.

Mikäli valuuttakurssi on ennakoitavissa, vientiin keskittynyt yritys voi olla lähes varma tulevista voitoistaan. Hintavarmuus voi kannustaa yritystä investointeihin vakaammassa toimintaympäristössä ja vastaavasti epävarmempi hintataso ja valuuttakurssi aiheuttavat yritykselle riskejä ja epävarmuuksia tulevista voitoistaan.

Suomen metsäteollisuuden kohtaamat vaikeudet Iso-Britannian kanssa 1940-loppupuolella ovat hyvä esimerkki valuuttaolojen epävakauden merkityksestä. Maailmanmarkkinoilla vallinnut Englannin punnan ja Yhdysvaltain dollarin välinen epätasapaino heijastui myös Suomen metsäteollisuuden kilpailukykyyn, kun Suomi kävi ulkomaankauppaa maksutaseen tasapainon kanssa kamppailevan Iso-Britannian kanssa (Lehtola 2009: 273). Samoin 1970-luvulla tapahtunut Bretton Woods-valuuttajärjestelmän romahtaminen ja Jom Kippur-sota aiheuttivat heiluntaa valuuttakursseissa ja aiheuttivat uusia epävarmuustekijöitä kansainvälisessä kaupassa (Jensen-Eriksen 2008: 43).

Joissakin tapauksissa ulkomaankauppaa käyvä yritys voi myös hyötyä valuuttaolojen epävakauksesta ja hintatason epävarmuudesta. Grauwe (2013: 58) on esittänyt mallin hintatason varmuuden ja epävarmuuden vaikutuksista yksittäiselle yritykselle, mikä voidaan havainnollistaa alla olevalla kuviolla.

Kuvio 4. Hintavarmuuden ja hinnan epävarmuuden vaikutukset yrityksen voittoihin (mukaanlleen Grauwe 2013: 58).

Pystyakseli P kuvaa yrityksen tuottaman tuotteen hintatasoa vientimarkkinoilla kerrottuna valuuttakurssin arvolla. Vaaka-akseli q kuvaa tuotannon määrää. Oletetaan, että yritys pyrkii maksimoimaan voittonsa, on hinnantottaja markkinoilla ja koko tuotanto keskittyy ulkomaan vientiin. Yllä oleva kuvio havainnollistaa kyseisen yrityksen rajakustannuksen (*marginal cost*) ja yrityksen tuotannon hintatason p_1 . Ensimmäinen kaavio vasemmalla havainnollistaa tilanteen vakaan valuuttakurssin vallitessa, jossa yritys tietää tulevan hintatason olevan p_1 . Oikealla olevassa kaaviossa valuuttakurssi ei ole vakaa ja vaihtelee symmetrisesti hintatasojen p_2 ja p_3 välillä. Jälkimmäinen tilanne aiheuttaa epävarmuutta markkinoilla, kun yritys ei osaa ennustaa tulevaa hintatasoa vientimarkkinoilla.

Hintataso määrää voiton määrän yritykselle. Ensimmäisessä tilanteessa yrityksen tekemää voittoa kuvaa tummennettu alue hinnan p_1 alapuolella, josta vähennetään käyrän hintatason yläpuolelle rajaama alue FGp_1 . Jälkimmäisessä kuviossa voittoa kuvaavat alueet p_1BCp_2 ja p_3EBp_1 riippuen vallitsevasta hintatasosta. Kaavioista voidaan havaita voiton määrän olevan keskimääräisesti suurempi epävarmuuden vallitessa. Kun hintataso on alhainen, yrityksen voiton määrä p_1BCp_2 on pienempi kuin hintavarmuuden tilanteessa. Vastaavasti hintatason ollessa korkea, yrityksen

voiton määrä p_3EBp_1 on korkeampi kuin hintavarmuuden tilanteessa. Tummennetut alueet havainnollistavat epävarmuuden avulla saatavia ja hävittäviä voittoja.

Hinnan ollessa korkeampi tasolla p_3 , yritys voi lisätä tuotantoon hyötyäkseen korkeammista voitoista, joiden määrää havainnollistaa ylempi tummennettu kolmio. Alemmalla hintatasolla p_2 yritys tekee päinvastoin ja vähentää tuotantoon, jotta rajoittaisi voittojensa pienenemistä alemman tummennetun kolmion havainnollistamalla määrällä.

Kumpi näistä tilanteista olisi Suomen metsäteollisuuden kannalta otollisempi? Kysymykseen ei ole olemassa yhtä selkeää vastausta. Hintatason epävarmuus toisaalta antaa mahdollisuuden korkeampiin tuottoihin kuin hintatason varmuus, mikä lisää yrityksen kokemaa hyötyä kansainvälisillä markkinoilla. Kuitenkin hintatason epävarmuus itsessään on etenkin riskiä välttelevälle yritykselle hyötyä vähentävä tekijä. Asian ratkaisemiseksi olisi selvitettävä, onko Suomen metsäteollisuus riskinkaihtaja, riskinottaja vai riskineutraali kansainvälisessä kaupassa.

Kun valuuttakurssi muuttuu vaihtelevammaksi, todennäköisyys suuriin voittoihin kasvaa. Ulkomaankauppa ja vienti voidaan ajatella vaihtoehtona eli optiona kotimaan markkinoille. Option teorian mukaan option arvo kasvaa, kun option kohde-etuuden vaihtelevuus kasvaa (Grauwe 2013: 59). Tästä voimme päätellä valuuttakurssin vaihtelevuuden ja epävarmuuden olevan samalla myös hyöty voimakkaasti vientiin keskittyneelle Suomen metsäteollisuudelle.

Mallista voidaan havaita valuuttakurssin epävarmuuden luovan riskien lisäksi myös mahdollisuuksia suurempiin tuottoihin. Vaikka valuuttakurssin varmuus voidaan nähdä hyötynä Suomen metsäteollisuuden kilpailukyvyn kannalta, valuuttakurssin epävarmuus voi silti olla myös epäsuorasti kilpailukykyä kasvattava tekijä.

6 YHTEENVETO

Tutkimuksessa käsiteltiin yhteisen valuutan vaikutuksia Suomen metsäteollisuuden kansainväliseen kilpailukykyyn. Tutkimuksen pohjana käytettiin makrotaloustieteeseen sekä valuuttoihin ja valuuttakursseihin liittyvää teoriaa, sekä taloushistoriallista aineistoa Suomen metsäteollisuudesta 1900-luvulla. Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella tämän aineiston pohjilta yhteisen valuutan mahdollisia vaikutuksia voimakkaasti vientiin keskittyneen Suomen metsäteollisuuden kansainväliseen kilpailukykyyn.

Historiansa aikana Suomen metsäteollisuus on kyennyt vaikuttamaan poliittiseen päätöksentekoon oman kilpailukykyensä edistämiseksi. Aikoina jolloin Suomella oli käytössään oma valuutta sekä itsenäinen rahapolitiikka, rahapolitiikkaa oli mahdollista käyttää vientivetoisten teollisuusalojen kansainvälisen kilpailukykyyn edistämiseen. Tämän tiesi myös metsäteollisuus, joka oli suuri vaikuttaja markan devalvaatioihin.

Suomen metsäteollisuus on ollut kautta aikain Suomen vientiin panostaneen kansantalouden vetojuhta, aina 1990-luvulle asti jolloin elektroniikkateollisuus alkoi vallata jalansijaa kansantalouden kulmakivenä. Siitä huolimatta, edelleen 2010-luvulla puutavara, puutuotteet, sellutuotteet, paperi ja paperituotteet muodostavat yhdessä yli viidenneksen Suomen ulkomaille vietävistä tuotteista ja raaka-aineista.

Valuutalla, valuuttajärjestelmillä sekä valuutan arvolla on tutkimuksen perusteella suuri merkitys kansainväliseen kauppaan ja kansainvälistä kauppaa käyvien yritysten kilpailukykyille. Kotimaan valuutan vahvistuminen tekee ulkomailta tuotujen tuotteiden suhteellisesta hintatasosta kotimaalle matalamman, mutta vastaavasti ulkomaille vietyjen tuotteiden hintataso ulkomailla on korkeampi valuutan vahvistumisen, eli revalvaation vuoksi. Devalvaatio, eli valuutan arvon heikkeneminen aiheuttaa päinvastaisen ilmiön. Valuutan devalvoituessa, ulkomaille vietävien tuotteiden suhteellinen hintataso laskee, mutta kotimaahan tuotavien tuotteiden hintataso nousee. Tuontihintojen nousu voi aiheuttaa kansantalouteen kustannusinflaatiota, mutta valuutan arvon heikkeneminen tietää myös kilpailukykyyn parantumista vientiin keskittyneille yrityksille sekä teollisuusaloille.

Kansainväliseen kauppaan liittyvät myös muutokset muiden maiden rahapolitiikasta ja valuuttojen arvojen vaihteluista. Maailman johtavimmat valuutat euron ohella ovat edelleen muun muassa Yhdysvaltojen dollari sekä Iso-Britannian punta. Kuuluipa Suomi valuuttaunioniin tai ei, Suomen metsäteollisuuden kansainvälinen kilpailukyky on edelleen riippuvainen ulkopuolisten valuuttojen muutoksista. Kuitenkin yhteiseen valuuttaunioniin kuuluminen tuo Suomen metsäteollisuudelle varmuutta ja suojaa käytäessä ulkomaankauppaa valuuttaunionin alueella.

Makrotaloustieteen mukaan yhtenäiseen valuuttaan liittymisen keskeisin seuraus on itsenäisen rahapolitiikan menetys. Tällöin valtio ei voi vaikuttaa oman maansa korkotasoon, valuutan arvoon tai taistella inflaatiota vastaan omin rahapoliittisin menetelmin. Esimerkiksi liittyessään Euroopan rahaliittoon vuonna 1999, Suomi joutui luopumaan itsenäisestä rahapolitiikastaan.

Suomen metsäteollisuudelle itsenäisen rahapolitiikan menetys merkitsi tutkimuksen mukaan menetystä devalvaation käyttämisestä kilpailukyvyyn edistäjänä. Euroaikana Suomen metsäteollisuudella ei ole keinoa vaikuttaa talouspolitiikkaan teollisuuden kansainvälisen kilpailukyvyyn parantamiseksi. Tutkimusten mukaan metsäteollisuus voisi kuitenkin hyötyä Euroopan keskuspankin harjoittamasta rahapolitiikasta, jonka tavoitteena ovat alhainen korkotaso ja alhainen inflaatio euroalueella ovat investoinneille suotuisia.

Tutkimuksessa havaittiin, että itsenäisellä rahapolitiikalla on mahdollista vaikuttaa valuutan arvoon sekä yleiseen hintatasoon korkoja säätelemällä. Kelluvan valuutan, kuten Suomen markan ja euron valuuttakurssi ja arvo määräytyvät valuutan kysynnän ja tarjonnan mukaan kansainvälisillä valuuttamarkkinoilla. Korkotaso säätelemällä on mahdollista vaikuttaa valuutan kysyntään valuuttamarkkinoilla: Korkeampi korkotaso houkuttelee ulkomaisia sijoittajia sijoittamaan korkean koron valuuttamääräisiin obligaatioihin parempien korkotuottojen toivossa. Tämä nostaa valuutan kysyntää ja aiheuttaa valuutan arvon vahvistumisen ja valuuttakurssin nousun. Vastaavasti korkotason alentaminen vähentää valuutan kysyntää ja saa aikaan valuutan arvon heikentymisen.

Rahapolitiikkaa käytetään myös inflaation hallintaan. Jos euroalueen keskimääräinen inflaatiotaso on matala, euron kysyntä valuuttamarkkinoilla kasvaa ja euromääräiset tuotteet muuttuvat alhaisen inflaation vuoksi hintatasoltaan halvemmiksi. Tämä aiheuttaa valuutan arvonnousun. Mikäli Euroopan keskuspankki tavoittelisi alhaisempaa inflaatiotasoa kuin Suomessa vallitseva inflaatio, Suomen metsäteollisuus voisi kokea Euroopan keskuspankin harjoittaman riippumattoman rahapolitiikan vaikuttavan kansainväliseen kilpailukykyyn negatiivisesti.

Välistä veto voi olla tutkimuksen mukaan myös yksi Suomen metsäteollisuudelle ominainen piirre. Kun metsäteollisuudella on ollut mahdollisuus vaikuttaa kansainväliseen kilpailukykyynsä valuutan arvoa säätelemällä, panostus kilpailukykyyn edistämiseen innovaatioiden ja tuotannollisten faktoreiden avulla on voinut olla vähäistä. Yhteinen valuutta ja itsenäisen rahapolitiikan menetys voivat motivoida metsäteollisuutta parantamaan kannattavuutta ja tuottavuutta. Aiheesta on kuitenkin liian vähän aineistoa saatavilla tarkempien johtopäätösten luomiseksi.

Yksi yhteisen valuutan vaikutuksista Suomen metsäteollisuuden kansainväliseen kilpailukykyyn on myös epävarmuuden väheneminen. Kansainvälistä kauppaa käydessä usealla valuutalla, kaupankäyntiin ja investointeihin liittyvät olennaisesti valuuttakurssin epävarmuuden ja arvaamattomuuden aiheuttamat riskit. Yhteistä valuuttaa käytettäessä, tämä epävarmuustekijä sekä valuutan vaihtoon liittyvät transaktiokustannukset poistuvat ulkomaan kaupasta. Kuitenkin epävarmuus voi olla myös etu kansainvälisessä kaupassa. Esimerkiksi selluloosan hinnan yhtäkkisessä ja ennakoimattomassa nousussa metsäteollisuuden olisi mahdollista hyötyä lisäämällä tuotantoaan hyötyäkseen korkeamman hintatason mahdollistamista korkeammista voitoista.

Johtopäätöksenä voidaan todeta yhteisen valuutan vaikutusten Suomen metsäteollisuuteen riippuvan hyvin pitkälti valuuttaunionin keskuspankin harjoittamasta rahapolitiikasta. Yhteinen valuutta antaa Suomen metsäteollisuudelle vähäriskisemmän ympäristön ulkomaan kauppaan kuin itsenäinen valuutta, sillä tilastojen mukaan suurin osa ulkomaankaupasta tapahtuu valuuttaunionin alueella. Itsenäisen rahapolitiikan menetys kuitenkin vähentää metsäteollisuuden suhdannepoliittista pelivaraa asymmetrisiä shokkeja kohdattaessa ja valuuttaunionin

ulkopuolisten valuuttojen arvojen muuttuessa. Valuuttaunionin keskuspankin toteuttama rahapolitiikka ja reagointi globaaleihin ilmiöihin vaikuttavat metsäteollisuuden kansainväliseen kilpailukykyyn, sillä Suomen metsäteollisuus on voimakkaasti vientiin orientoitunut ja kansantaloudellisesti merkittävä teollisuudenala.

LÄHTEET

- Baumol, W. J. (1990), Entrepreneurship: Productive, Unproductive and Destructive, *Journal of Political Economy* 98, 893–921.
- European Commission (2017). Finland and the euro. Saatavilla < https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/euro-area/euro/eu-countries-and-euro/finland-and-euro_en>. Viitattu 3.3.2017.
- European Union (2017). European union. Saatavilla < https://europa.eu/european-union/index_en>. Viitattu 4.2.2017.
- Feenstra, R. C. & Taylor, A. M. (2014). *International economics*. (3. painos). New York: Worth Publishers.
- Forsman, P. (2009). Suomen talouden rakennemuutos ja vuosien 1957 ja 1967 devalvaatiot. Saatavilla < http://www.euro.fi/uploads/misc-files/Studia_monetaria_forsman_syksy_20091.pdf>. Viitattu 7.2.2017
- Gluschkoff, J. (2009). Paperisota – Suomen Paperiteollisuudenharjoittajain Liiton ja Pietarin Paperikomitean taistelu Venäjän markkinoista vuosina 1910-1918. Teoksessa: Jensen-Eriksen, N., Suvikumpu S., Forsström, S. (toim.). *Suuri suunnanmuutos : Suomen paperiteollisuuden tie venäjältä maailmanmarkkinoille*. Helsinki: Helsingin yliopisto, 15-37.
- Grauwe, P. d. (2014). *Economics of monetary union*. (10. painos). Oxford: Oxford University Press.
- Heikkinen, S., Kuisma, M., Jensen-Eriksen, N. (2009). Johdanto. Teoksessa: Jensen-Eriksen, N., Suvikumpu S., Forsström, S. (toim.). *Suuri suunnanmuutos : Suomen paperiteollisuuden tie venäjältä maailmanmarkkinoille*. Helsinki: Helsingin yliopisto, 7-11.
- Hulkko, K. (2008). Metsäteollisuus kelluvien kurssien maailmassa. Teoksessa: Kuisma, M. (toim.). *Metsäteollisuuden maa. 5, kriisi ja kumous : Metsäteollisuus ja maailmantalouden murros 1973-2008*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 344-373.
- Jensen-Eriksen, N. (2008). Kriisi ja kapina. Teoksessa: Kuisma, M. (toim.). *Metsäteollisuuden maa. 5, kriisi ja kumous : Metsäteollisuus ja maailmantalouden murros 1973-2008*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 29-77.
- Jensen-Eriksen, N. (2008). Luova tuho. Teoksessa: Kuisma, M. (toim.). *Metsäteollisuuden maa. 5, kriisi ja kumous : Metsäteollisuus ja maailmantalouden murros 1973-2008*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 78-115.
- Korhonen, M. (1997). The euro suits the forest industry. *Unitas* 69(1), 4-8.

- Korhonen, M. (1998). Embracing a finnish view of the emu. *PPI* 40(2), 5.
- Lehtola, V. (2009). Talouspolitiikkaa ja ulkopolitiikkaa – paperinvienti Suomesta Iso-Britanniaan 1945-1960. Teoksessa: Jensen-Eriksen, N., Suvikumpu S., Forsström, S. (toim.). *Suuri suunnanmuutos : Suomen paperiteollisuuden tie venäjältä maailmanmarkkinoille*. Helsinki: Helsingin yliopisto, 271-287.
- Metsäteollisuus ry (2016). Tilastot. Saatavilla
<<https://www.metsateollisuus.fi/tilastot/toimialat/10-Mets%C3%A4teollisuus/>>. Viitattu 3.3.2017
- Mundell, R. A. (1961). A theory of optimum currency areas. *The American Economic Review* 51(4), 657-665.
- Pohjola, M. (2013). *Taloustieteen oppikirja*. (7.-8. painos). Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Taylor, J. B. (2000). Low inflation, pass-through, and the pricing power of firms. *European Economic Review* 44(7), 1389-1408.
- The World Bank (2016). European Union, data. Saatavilla
<<http://data.worldbank.org/region/european-union>>. Viitattu 3.3.2017.
- Tulli (2017). *Kuvioita suomen ulkomaan kaupasta 2016*. Saatavilla
<<http://tulli.fi/documents/2912305/3439475/Kuvioita%20ulkomaankaupasta%20v.%202016/995dfc6f-4eee-43b4-acb1-a0b51248310f?version=1.7>>. Viitattu 5.4.2017.